

Soa's in Nederland

‘Doktersassistenten maken het verschil’

Nederland doet het relatief goed qua seksuele volksgezondheid. Maar goed is nog niet goed genoeg. Zo wordt jaarlijks ruim 50.000 keer chlamydia geconstateerd. Wel zijn er hoopgevende initiatieven. Hoe ziet het complete plaatje eruit, en wat kunnen doktersassistenten betekenen?

HUGO PINKSTERBOER

De meeste soa-consulten vinden tegenwoordig plaats bij de huisarts. ‘Doktersassistenten maken dan het verschil’, zegt Hanna Bos, arts infectieziektebestrijding van Soa Aids Nederland. ‘Zij kunnen zorgen voor een laagdrempelige opvang.’

Dit heeft onder meer te maken met de veranderde rol van de GGD. Vroeger kon je daar anoniem terecht en werd je gratis geholpen. Nu richt de GGD zich vooral op jongeren tot 25, sekswerkers en mannen die seks hebben met mannen. ‘Ze doen het supergoed met het budget dat ze hebben,’ stelt Hanna Bos, ‘maar ze zitten steeds vaker vol. Ga maar naar de huisarts, is dan het advies. Dat schrikt veel mensen af. Om verschillende redenen: vanuit hun cultuur, omdat het niet anoniem is, omdat je huisarts ook je partner en je kinderen behandelt, omdat je niet wilt vertellen dat je als getrouwde man seks had met een andere man, omdat soa-tests onder het eigen risico vallen...’

Advies.chat

Mede daarom werd vanuit Soa Aids Nederland advies.chat opgezet. Dit is een site die de weg wijst naar betrouwbare online soa-zorgaanbieders. ‘Vanzelfsprekend verwijst advies.chat ook naar de huisarts en de GGD; daar geven wij zelf de voorkeur aan,’ aldus Hanna. ‘Maar we willen voorkomen dat mensen zich niet laten testen, of dat ze onbetrouwbare zelftests doen zonder deskundige begeleiding.’

Van de twintig online-aanbieders die Soa Aids Nederland vorig jaar onderzocht, voldeden de meeste niet aan de kwaliteitseisen. ‘Goede aanbieders moeten onder meer betrouwbare testen tegen een goede prijs leveren, ze moeten aandacht besteden aan partnerwaarschuwing, en voor counseling achteraf moet er een BIG-geregistreerde professional in huis zijn. We werken nu met vier partijen, maar nieuwe organisaties sluiten zich graag aan. Daar gaan we dit najaar naar kijken.’

Welke soa's komen in Nederland voor?

De meest voorkomende soa's zijn herpes en genitale wratten. Die wratten zijn op zich onschuldig en verdwijnen ook weer, maar ze zijn wel een uitingsvorm van het HPV-virus. En dat is zorgelijk, want varianten van het HPV-virus kunnen baarmoederhals-, keel- en anus kanker veroorzaken. Chlamydia is de meest voorkomende bacteriële soa, met meer dan 50.000 vastgestelde besmettingen in 2016. Meer dan zestig procent betrof mensen onder de 25 jaar. Het aantal diagnoses van gonorrhoe en syfilis neemt toe, vooral onder mannen die seks hebben met mannen. De verwachting is dat dit op korte termijn overslaat naar de heterobevolking. Nederland telt ten slotte zo'n 23.000 mensen met hiv. Naar schatting zo'n tien procent van deze groep is hiervan niet op de hoogte.

HANNA BOS

Drempelverlagend

Zoals gezegd: de meeste soa-consulten vinden plaats bij de huisarts. Een apart soa-spreekuur werkt dan goed, vertelt Alie van der Heide, doktersassistent in een huisartsenpraktijk in Groningen. 'Patiënten hoeven zich niet bij de arts te melden, en in de wachtkamer weet niemand waar je voor komt.'

Online informatie

Vanzelfsprekend is er online veel informatie over soa's te vinden, zowel voor patiënten als voor professionals. Goede websites zijn onder meer:

www.thuisarts.nl

www.partnerwaarschuwing.nl

www.mantotman.nl

www.sense.info

www.soa aids.nl

www.soa aids.nl/persoonlijk-advies

www.soa aids.nl/kruisbestuiving

www.ggdghor.nl

Tijdens de digitale leerweken van Soa Aids Nederland (zie moodle-sanl.nl) kun je online workshops volgen, zoals basiskennis soa en hiv, basiskennis anticonceptie, en soa en triage.

Alie nam het initiatief tot de Expertgroep Seks-Soa van de NVDA. Eerder ontwikkelde ze een vragenlijst en een protocol voor mensen met een vermoeden van een soa. Deze zijn op te vragen voor collega's die een soa-spreekuur willen opzetten (zie de informatie onderaan dit artikel).

Voor zo'n spreekuur is aanvullende scholing nodig. Daarin wordt behalve aan inhoudelijke kennis aandacht besteed aan het gesprek met de patiënt. 'Als je nog nooit hebt gevraagd naar anale seks, kan dat best ongemakkelijk voelen. Maar dat kun je echt leren,' vertelt Hanna Bos.

Geen kruisverhoor

Zinzi Mol, praktijkondersteuner in Amsterdam Zuid-Oost, heeft ervaring met dergelijke gesprekken. Ze begint vaak met de mededeling dat ze persoonlijke vragen moet stellen. 'Ik vraag of ze dat goed vinden, en eigenlijk gaat het daarna altijd makkelijk. Als professional mag en moet je nu eenmaal vragen stellen. Alleen dan kun je goede zorg leveren.'

De vragenlijst hanteert Zinzi niet zo vaak: ze houdt het gesprek liever open. Alie en haar soa-collega's in Groningen gebruiken de lijst wel, omdat een uniforme aanpak helpt als je neutraal wilt zijn. 'En het gesprek wordt er zeker geen kruisverhoor door.' Het achterwege laten van een oordeel is belangrijk, benadrukt Hanna Bos. 'Als mensen vaker bij je komen en dus weer geen condoom hebben gebruikt, dan kun je beter vragen hoe ze het vinden om elke keer zo'n infectie op te lopen dan dat je met je vingertje gaat wijzen.'

Partnerwaarschuwing

Partnerwaarschuwing is een onderdeel van elk soa-consult. 'Het is een van de meest effectieve manieren om de verspreiding van soa's tegen te gaan, en het helpt ook om complicaties te voorkomen,' vertelt Alie. Via de site partnerwaarschuwing.nl kun je sekspartners anoniem laten weten dat ze zich moeten laten testen, en waarop. 'Je kunt patiënten een code meegeven waarmee ze die partners zelf kunnen waarschuwen, of je kunt het samen met de patiënt doen. De site biedt ook filmpjes, bijvoorbeeld over hoe je je partner vertelt dat je bent vreemdgegaan. Die bekijk ik ook wel samen met de patiënt. Dat kost extra tijd, maar het is effectief.' Partnerwaarschuwing is voor elke soa belangrijk, maar zeker bij chlamydia, dat zich niet alleen heel makkelijk verspreid maar ook vaak onopgemerkt voorbijgaat. 'Er wordt vaak luchtig over gesproken.

ALIE VAN DER HEIDE

Oh, een chlamydiaatje... Maar het is wel een soa die naar schatting alleen in Nederland al 500 vrouwen per jaar onvruchtbaar maakt,' meldt Hanna. 'Er zijn 50.000 constatering per jaar, maar dat is het topje van de ijsberg. Chlamydia wordt vaak over het hoofd gezien, omdat zich bij ongeveer de helft van de mannen en een veel groter percentage vrouwen niet of nauwelijks symptomen voordoen.'

Ook de rest

Omdat soa-tests onder het eigen risico vallen, moet er tijdens het soa-spreekuur wel eens flink worden onderhandeld. Alie: 'We willen geen schijnveiligheid bieden. Mensen die geld willen besparen, willen er bijvoorbeeld bij chlamydia tests wel voor kiezen om de keel over te slaan. Maar als er dan vaginaal en anaal niets wordt gevonden, moet je alsnog oraal testen. En dan betaal je dubbel. Daarom hebben we als expertgroep de slogan: Test ook de rest. Dat kost meer, maar je kunt veel ellende voorkomen.' 'Een bloedtest vinden veel mensen evenmin nodig,' vult Zinzi aan. 'Maar als ik vertel dat je bij een chlamydia-infectie eerder hiv oploopt, willen ze die test vaak toch maar doen. Ik kan me trouwens goed voorstellen dat het zuur is als jij moet betalen voor een test die nodig is omdat je partner vreemdging, of dat de grootste risicogroepen bij de GGD wél gratis behandeld worden. Het is geweldig dat de GGD voor die mensen zoveel kan doen, maar het is jammer voor de mensen die erbuiten vallen.'

Seksspeeltjes

Nederland heeft een goed zorgstelsel, het aantal jongeren dat zowel de pil als een condoom gebruikt is relatief hoog, en er zijn prima lespakketten voor het voortgezet onderwijs. En toch mankeert het vaak aan kennis. Chlamydia kan bijvoorbeeld worden overgedragen via je vingers, via seksspeeltjes of door penis-vaginacontact zonder penetratie. Alie van der Heide vraagt patiënten met een nieuwe relatie vaak of ze weten hoe lang ze condooms moeten gebruiken om safe te zijn. 'Hooguit een maand, is dan vaak het antwoord. Terwijl je toch echt pas veilig bent als je je na drie maanden laat testen. Dat geldt voor iedereen: of je nu jong of oud bent, en of je nu homo- of heteroseksuele contacten hebt.' ●

DE NVDA EXPERTGROEP SEKS-SOA HELPT JE GRAAG BIJ HET OPZETTEN VAN EEN SPREEKUR. VOOR DE SOA-VRAGENLIJST EN HET PROTOCOL: INFO.SEKSSOA@AHG.UMCG.NL. ZIE OOK NVDA.NL/SEKSSOA.

ZINZI MOL

Spreekuur Seksuele Gezondheid

Wil je je eigen soa-spreekuur beginnen? In samenwerking met de NVDA academie biedt SOA Aids Nederland de cursus Spreekuur seksuele gezondheid in de huisartsenpraktijk. Er zijn vijf bijeenkomsten over onderwerpen als testen, behandelen, triage, partnerwaarschuwing, motiverende gesprekstechnieken, anticonceptie en veilig vrijen. Voor meer informatie: nvda.nl/nvda-academie.